

Til: LO-Aktuell

Dato: 1.12.1993

Fordelingens betydning

Av statsminister Gro Harlem Brundtland

En rettferdig fordeling har alltid stått sentral for arbeiderbevegelsen. Det er et rettferdskrav. Men vårt utgangspunkt har også vært at samfunnet ikke bare blir rikere - i alle ordets betydninger - når alle får være med og bidra til og i fellesskapet; et samfunn med små forskjeller i levekårene, blir også et tryggere og bedre samfunn for alle.

Den amerikanske økonomen John Kenneth Galbraith advarer i sin bok "Den tilfredse majoritet" mot en utvikling hvor et flertall i samfunnet motsetter seg forandring for å forsvare egne interesser på bekostning av mindretallets. Før vi utviklet velferdssamfunnet, slik vi i dag kjenner det, var det et mindretall som hadde privilegier å forsvare, mens et stort flertall gjorde krav på forandring. I dag er situasjonen omvendt. Et stort flertall har det trygt og godt, og derfor blir det vanskeligere å skape politisk støtte til de forandringer som er nødvendig for at også de som faller utenfor skal få del i velstandsutviklingen, skriver Galbraith.

Galbraiths utgangspunkt er det amerikanske samfunn, hvor forskjellene er langt større enn hos oss. Han opererer med begrepet 2/3-samfunnet. Selv om det hos oss kanskje vil være 9/10-samfunnet som er et riktigere bildet, så er problemstillingen og utfordringen den samme. Det handler om solidariteten i det moderne velferdssamfunn, om vår felles vilje til å gi alle del i de nye mulighetene som skapes.

Vårt land er fortsatt preget av stor likhet, noe den siste Levekårsundersøkelsen bekreftet. Den viste også at de fleste fikk det bedre på 80-tallet. Den personlige inntektsfordelingen var alt i alt omtrent den samme ved utgangen av 1980-tallet som ved inngangen til tiåret. Pensjonistenes inntekter økte og boligstandarden ble bedre, samtidig som den ble jevnere fordelt. Barnefamiliene, og særlig småbarnsfamiliene hadde som gruppe en bedre inntektsutvikling enn gjennomsnittet på 1980-tallet. Langt flere enn før deltar i idretts- og

friluftaktiviteter. Aldri før har så mange gått i teater, på kino og konserter. Langt færre oppgir at de er ensomme. Det har vært en betydelig vekst i tilbudet av offentlige tjenester innen undervisning, helse og omsorg, som betyr så mye og som er blitt stadig viktigere for folks levekår over livsløpet.

De politiske virkemidlene for et rettferdig samfunn ligger ikke bare i et utjevne skattesystem eller det sosiale sikkerhetsnett, selv om dette også er helt nødvendige redskaper. Det viktigste grunnlaget legges gjennom en høy sysselsetting, alles rett til utdanning, et offentlig styrt helsevesen hvor det er behovene og ikke pengepungen som styrer tilbudene, den trygghet for alderdommen som Folketrygden og eldreomsorgen gir og gjennom en aktiv distriktpolitikk. Men også gjennom en bevisst politikk for å underbygge mulighetene til deltakelse og opplevelse i kulturliv og organisasjonsliv.

Vår største utfordring i fordelingspolitikken framover er først og fremst å skaffe arbeid til alle som ønsker det og å styrke velferdstjenestene. Jeg vil spesielt peke på faren for at ungdom med lav utdanning og langtidsledige kan ende opp i en permanent situasjon med relativt dårlige levekår hvis de ikke kommer inn i arbeidsmarkedet. Vi ser nå stadig klarere tegn på at ledigheten ikke lenger øker og at sysselsettingen er i ferd med å ta seg noe opp. Den jobben som er gjort de siste årene for å styrke grunnlaget for en varig økning i sysselsettingen er samtidig en viktig del av jobben for å sikre en rettferdig fordeling.

Likhetsidealene og velferdsstaten kom under press på 1980-tallet, både internasjonalt og her hjemme. Dette var en bølge som ble drevet fram av konservative og liberalistiske krefter i mange land, men med særlig styrke i USA og Storbritannia. I Norge fikk vi vår "jappebølge" i første halvdel av tiåret, som bl.a. bidro til en sterk lånebasert økning i det private forbruket og til et politisk press for privatisering på områder som helsevesen og omsorgstjenester, hvor vi har basert oss på offentlig ansvar. Tankegangen var å gi skattelettelse slik at folk kunne kjøpe privat de tjenestene de har bruk for.

Skillelinjene mellom denne tankegangen og arbeiderbevegelsens går ikke på om folk skal ha ansvar for seg og sine, men hvordan vi best skaper grunnlag for et bedre samfunn for alle. I USA har man sett hvordan den sterkt markedsbaserte tenkningen har skapt et helsevesen som ikke fyller sin oppgave overfor store

grupper av befolkningen. Derfor arbeider man nå for å forskyve tyngdepunktet i den retning vi har basert oss på, et større offentlig ansvar og større fellesfinansiering av tilbudene.

Utviklingen av velferdssamfunnet er ikke bare bygget på solidaritet, den har også utviklet fellesskap og vært integrerende; vi har skapt et samfunn folk har kunnet vokse inn i og kjenne som sitt. Å holde fast på dette grunnlaget er krevende i en tid preget av sterke endringer. Vi har en internasjonalisering av økonomi, av produksjon, forbruk og kapital som vever landene sammen i et sterkere skjebnefellesskap. Samtidig har vi en individualisering av samfunnet, en oppsplitting av kreftene i stadig mindre grupper som blir mer og mer opptatt av sine særinteresser. Begge disse trekkene gjør det mer krevende å trekke kreftene sammen, til felles beste.

Vi må møte den oppgaven, hvis vi skal unngå den utviklingen John Kenneth Galbraith advarer mot. Vi må satse på å bygge ut fellesskapsløsningene og å gjøre dem bedre, hvis vi skal sikre den nødvendige oppslutningen om disse i befolkningen og bevare solidariteten mellom enkeltpersoner og grupper. Her har parti og fagbevegelse sterke fellesinteresser. Det er bare slik vi tar vare på de trekk som kanskje er det viktigste grunnlaget for kvaliteten i det norske samfunnet.